

GÜNDEM

04

Artık Sessiz Çığlık
Sesi Çığlığa Dönüştü
Metin ALPASLAN

09

Diyarbakır İzlenimleri
Abdullah YILDIZ
Nehir Aydın GÖKDUMAN
Selvigül Kandoğmuş ŞAHİN

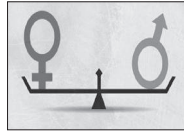
12

CHP'nin Suriye Konferansı
Mehmet BEYHAN

14

2011 İstanbul Sözleşmesi ve
6284 Sayılı Yasa Asimilasyon ve
Sömürgeleştirme Projesidir
Burhanettin CAN

24

ORTADOĞU'DAN

DOSYA

30

Bir Başka Açıdan Küresellik ve
Güç Dengeleri
Mustafa AYDIN

35

Kapitalizmin Ulus Devlet Krizi ve
Yeni Doktrin
Ercan YILDIRIM

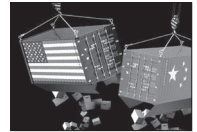
40

Ulus Devletin Dönüşü
Dilaver DEMİRAĞ

51

Hegemonyanın Sonuna Doğru:
Küresel Riskler Karşısında Ayakta Kalmak
Emre SAYGIN & Tahsin YAMAK

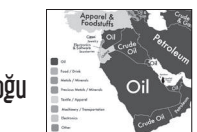
57

Yükselen Güç Birlikleri ve Türkiye
Ahmet DAĞ

61

Küreselleşen "Epistemik Şiddet" ve Ortadoğu
Kamil ERGENÇ

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çiğnıkcı

İdare Merkezi

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.
Defne Han No: 27/15 Çağaloğlu Fatih-İST.
Tel: (0212) 293 90 41 - (0543) 281 58 85

www.umrandergisi.com.tr
editorumrandergisi@yandex.com
aboneumrandergisi@yandex.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
Isparta: (0246) 223 24 87
Konya: (0541) 550 36 41

KRİTİK

66

Osmanlı'nın Son Yüzyılı "Taklit ve Çöküş"
Celalettin VATANDAŞ

YAŞAYAN İSLÂM

72

Cahiliyeden Feminizme Kadın, Erkek ve Aile
Abdulkadir KARAMAN

KÜLTÜR-SANAT

77

Bir Hicret Risalesi Üzerine
Gülşen ÖZER

80

KİTAPLIK

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

1. Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayabilirsiniz.

2. www.umrandergisi.com.tr sitemize girip Abonelik sayfasındaki Abone Form'u doldurarak abone olabilirsiniz.

Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı):

Yurt içi: 130 TL (KDV dahil)

Yurt dışı: Avrupa 60 EURO

Diğer Ülkeler: 60 USD

Birim Fiyatı: 13 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

1- 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayıp kredi kartınız ile ödeyebilirsiniz.

2- Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak. (Posta çekine abonemin kendi adını yazmayı unutmayınız.)

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 654482

ALICI ADI: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

3- Banka Hesap numaramıza, abone ücretinizi doğrudan yatırabilir veya internetten hava- le edebilirsiniz.

BANKA HESAP NO: 8515535-2

IBAN: TR46002050000851553500002

Kuveyt Türk Eminönü Şb.

Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk

www.tekinozturk.com.tr

Baskı: Şenyıldız Yayıncılık ve Matbaacılık
Gümüş Suyu Cad. Işık San. Sit. No: 19 C Blok 102

Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 483 47 91-483 48 23

Ekim 2019 Sayı: 302

(İlk yayın tarihi: 1991 Bülten, 1993 Umran adıyla)

Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.

Yazıların ve ilanların sorumluluğu sahiplerine aittir.
Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder.
Umran dergisi TÜRDEB üyesidir, Kültür ve Turizm Bak.
Kurumsal Abonesidir.

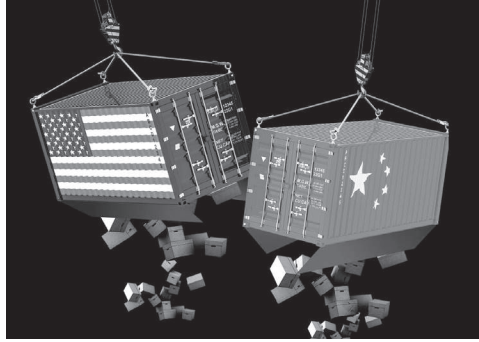
Hegemonyanın Sonuna Doğru: Küresel Riskler Karşısında Ayakta Kalmak

ABD'nin mevcut "dışlayıcı" politikalarında ısrar etmesi durumunda, yakın gelecekte olmasa da orta ve uzun vadede küresel kaosun süreklilik içeren bir hâle bürüneceğini öngörmek zor değildir. Bu durumda küresel sistemin ülkeleri birbirine bağımlı kılan yapısında gevşemeler görülecek, egemen devlet sınırları daha belirgin hâle gelecektir. Nihayetinde, bu istikrarsızlığın tüm ülkelerin sosyo-ekonomik sıhhatini tehdit eden kural dışı bir "ekonomik soğuk savaş" hâlini alması muhtemeldir.

Emre SAYGIN & Tahsin YAMAK

Çağımızın önemli düşünürlerinden Zygmunt Bauman *Küreselleşme* adlı eserine şöyle başlıyor: "Herkesin dilinde bir "küreselleşme"dir gidiyor; bu moda deyim hızla bir parolaya, sihirli bir sözcüğe, geçmiş ve gelecek tüm gizlerin kapılarını açacak bir anahtara dönüşüyor. Bazılarına göre "küreselleşme" onsuz mutlu olmayacağımız şey; bazılarına göre ise mutsuzluğumuzun nedeni. Gelgelelim, herkesin birleştiği nokta, "küreselleşme"nin hem geri dönüşü olmayan hem de (...) dünyanın kaçamayacağı bir kaderi olduğu."

Bauman'ın işaret ettiği gerçek, aslında küreselleşme olgusunun bireysel ve/veya kurumsal olarak mutlak manada vazgeçilmez olması değil; globalleşme sürecinin çok uluslu şirketler, sermaye sahipleri ve bir kısım sanayileşmiş/gelişmiş ülkeler lehine çalışan hegemonik yapısının sistemin başat aktörleri tarafından sahiplenilmesi... Bu yönüyle Bauman, romantik bir küreselleşme güzelleşmesinden ziyade, gayet realist bir küreselleşme eleştirisini ironik bir surette ifade ediyor. Keza, küresel yönetim çağının tüm bileşenleriyle zirve döneminin yaşandığı tarihin bu evresinde sistemin taşıyıcı kolonu olarak nitelenebilecek olan Amerika Birleşik

Devletleri'nin (ABD) "ideal" uluslararası ekonomik düzenin rağmına gibi görünen girişimlerde bulunması da bunu doğruluyor. Bütün bu gelişmeleri anla(mlandır) mak ve bir anlamda Bauman'ın ifade ettiği savı test edebilmek için düzenin kökenlerini hatırlamak yerinde olacaktır.

Küresel Düzen(sizliğin) Kodları

1618-1648 yılları arasında Avrupa'da yaşanan Otuz Yıl Savaşlarını nihayete erdiren *Westphalia Barışı* ile başlayan süreç, bağımsız aktörlerin "egemen devletler" olduğu modern dünya düzeninin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Etnik köken, dil ve/veya kültürel ortaklığa sahip bireylerden *-ulus-* farklı, ancak bunlar üzerinde siyasi güç kullanma ehliyetine sahip bağımsız tüzel kişiliklerin *-devlet-* oluşturduğu bu uluslararası sistemde, egemenler arası etkileşimler hız ve önem kazanırken, gerginlik ve çatışmalar da artış göstermiştir. Bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak, sistemin ana aktörleri arasında "rakiplerin bertaraf edilmesi" hedefine yönelik bitmek bilmeyen bir askeri rekabet ortamı oluşmuş; ilerleyen süreçte rekabetin ekonomik boyutu da kritik bir

unsur olarak ortaya çıkmaya başlamış ve zamanla denklemin merkezi hâline gelmiştir.

Süregelen askeri ve ekonomik rekabetin 20. yüzyılın ilk yarısında iki dünya savaşı ile büyük bir yıkım ortaya çıkarması sonrasında, statükonun devamlılığını sağlamaya yönelik olarak hegemonik güçler arasındaki dengeyi de gözetecek yeni bir uluslararası düzenin kurulması konusunda zımnî bir anlaşma ortamı oluşmuştur. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurgulanan, ABD ve Sovyetler Birliğinin hegemonik yönünü temsil ettiği ve barış için ortaklıkların ön plana çıktığı *Soğuk Savaş* olarak adlandırılan yeni dünya konsepti, hâlihazırda sürmekte olan küresel düzenin temel dinamiklerini barındırması nedeniyle son derece önemli bir kilometre taşını oluşturmaktadır. Şöyle ki, Soğuk Savaş dönemindeki güç dengesi, Demir Perde'nin yıkılması sonrasında gerek askeri gerekse siyasi ve ekonomik olarak Batı lehine göle görülür bir güç asimetrisi oluşmasına sebep olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte, daha evvel Batı ve Batı eksenindeki ülkelerde kabul gören “değerler”, “kurumlar” ve “kavramlar” başta eski Doğu Bloku ülkeleri olmak üzere bütün ülkelerde popüler hâle gelmiş ve bazen gönüllü bazen ise zaruri olarak uygulamaya yön vermiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı Bloğundaki ülkeleri kapsayacak şekilde imzalanan ve milli paraların Amerikan Dolarına (USD), USD'nin ise kıymetli bir maden olan altına endekslendiği Bretton Woods Antlaşması ile bunun bir uzantısı olarak kurulan Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), gibi ekonomik kurumların etki alanları da, kontrolsüz şekilde küre sathına yayılma imkânı bulmuştur.

Diğer bir deyişle, 90'lı yıllar ile hız kazanan Batı menşeli küreselleşme süreci, sistemin baskın/hegemon unsuru olan ABD'nin, bahsi geçen uluslararası ekonomik kurumlar eliyle, “az gelişmiş” ya da “gelişmekte olan” şeklinde tasnif

edilen ülkelerin kaynaklarını sömürmeye yönelik politikalarının hız kazandığı bir dönemi ifade etmektedir.

Son 30 yılda ülkelerin dış politikalarına yön veren birçok hadiseler meydana gelmiş de ABD'nin dış politika siyasetine genel karakteristiğini veren “ekonomi odaklı güvenlik politikası” tercihlerinde esaslı bir değişim olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Amerikan dolarının küresel rezerv para hüviyetini sürdürebilmesi, Batı'nın ideolojik, kültürel, sosyolojik ve akla gelebilecek her bir alanda hegemonyasını devam ettirebilmesinin kilit taşı konumundadır. Bu ise öncelikle mevcut doğal kaynakların üretimi, dağılımı/pazarlanması ve tüketimine hükmedebilmesi; öte

tarafından ise kadim rakipleri olan Avrupa Birliği (AB) ve Rusya ile küresel ekonomide ağırlığı arttığı cihetle orta vadede ABD'nin güç asimetrisini dengeleme ihtimali ortaya çıkan Çin, Hindistan gibi ekonomileri baskılayabilme ya da kontrol altında tutabilme kabiliyetinin geliştirilmesiyle mümkündür.

Buna göre, ABD'nin küresel hegemonyasına karşı en kritik rakibinin Avrupa Birliği olduğu söylenebilir. 2008 yılında yaşanan ABD'de başlayan küresel mali krizin yavaşlatıcı etkilerinin Avrupa ülkelerinde derinden hissedilmesi ve Arap isyanları

sonrası Avrupa'ya yönelen göç dalgasının ortaya çıkardığı toplumsal sonuçlar nedeniyle gergin günler yaşayan Batı Bloğunun iki ana unsuru, her ne kadar dengeli bir ilişki biçimini tercih etmekteyseler de, Birleşik Krallığın AB'den ayrılması ekseninde sürdürülen ve AB'nin geleceğine yönelik tartışmaların, aslında “küresel egemenlik” mücadelesinin şekil almasında önem arz eden gelişmeler olduğuna şüphe yoktur.

Küresel güç mücadelesinde ABD'nin bir diğer kadim rakibi Sovyetler Birliği'nin varisi konumunda olan Rusya'dır. İki ülke arasındaki Soğuk Savaş döneminden kalma *kan davası* sıcak çatışma boyutuna evrilmese de küresel rekabet sahalarında

Arap isyanları süreci sonrasında Ortadoğu coğrafyasının bazı noktalarında süregiden vekâlet savaşları nedeniyle Kuzey'e ve Batı'ya yönelmesi muhtemel büyük sivil göç hareketlerinin Avrupa ekonomileri üzerinde oluşturacağı baskı ve bu baskının Avrupa ile ticari ilişkileri bulunan üçüncü ülkelere yayılması ihtimali de statükoyu tehdit eden önemli bir risk unsurdur.

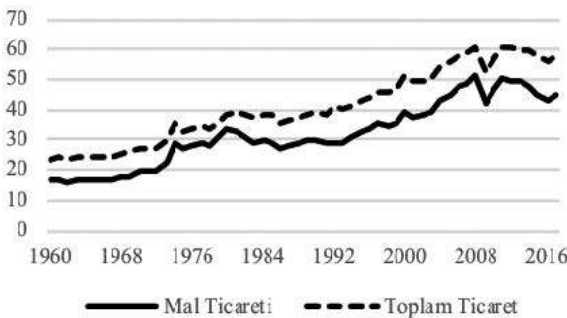
vekil güçler üzerinden süregelen savaşlar/çatışmalar hâlen devam etmekte; ancak Rusya'nın doğal kaynak odaklı ve sınırlı katma değer üretebilen ekonomik yapısının ABD'nin hegemonyasına global ölçekte etki potansiyeli bulunmadığından dengeli bir ilişkiler yürütülmesi tercih edilmektedir.

Son dönemde başta ekonomik faaliyetler olmak üzere insan kaynağı potansiyeli dolayısıyla önemli bir güç olarak ortaya çıkan Çin Halk Cumhuriyeti'dir. ABD'nin küresel hegemonyasını aşındırma potansiyeli barındıran Çin, sadece ekonomik olarak değil, diğer yumuşak güç unsurlarını da dış politikasına dahil ederek dünya haritasının neredeyse her noktasında faaliyetler yürütmekte ve ABD'nin potansiyel etki alanlarına temas etmesi hasebiyle, ABD'nin caydırıcı güvenlik tedbirleri ve son derece agresif dış politika hamleleri ile karşı karşıya kalmaktadır. ABD Başkanı Trump'ın 2018 yılında alüminyum ve çelik başta olmak üzere pek çok kaleme ek vergiler getirmesi ile başlayan ve Çin'in karşılık vermesi ile devam eden "ticaret savaşları", günümüz küresel güç mücadelesinin en somut ve canlı örneği olarak karşımızda durmaktadır.

Ticaret Savaşları: Sebep mi, Sonuç mu?

Peki, nedir ticaret savaşları? Teorik olarak, *ülkeler arasında karşılıklı olarak uygulanan ticaret engelleri nedeniyle meydana gelen uyumsuzluklar/çatışmalar* olarak tanımlanabilir. Küresel ticaretin ulaştığı boyut (Bkz. Grafik 1) dikkate alındığında, her ne sebeple olursa olsun, özellikle de küresel düzenin ana hegemon güç tarafından uygulanacak bu çeşit "kısıtlayıcı" ve "daraltıcı" politikaların, yüksek tüketim ve dolayısıyla da sürekli

Grafik 1: Dünya Ticaret Hacmi: 1960-2018
(% GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri

artan üretim paradigması üzerine kurulu bulunan "vahşi" kapitalist düzenin felsefi kökenleri salınmasına neden olacaktır. Zira bu yönde alınan kararların imalat ve ithalat maliyetleri üzerinde doğuracağı etkinin, küresel ekonomik faaliyetin birbiriyle iç içe geçmiş yapısına binaen, daha karmaşık yayılma ve bulaşma etkileri göstererek tahmin edilenden büyük olumsuzluklar meydana getirme potansiyelinin bulunduğu açıktır.

ABD Başkanı Trump'ın, Çin'in ABD'den ithal ettiği ileri teknoloji içeren ürünlerin entelektüel mülkiyet haklarını ihlal ettiğinden bahisle karşı bir yaptırım olarak Çin'den gerçekleştirilen çelik ithalatına ek gümrük vergisi uygulama kararı alması ile başlayan ticaret savaşları da tüm bu riskleri fazlasıyla barındıran ve küresel ekonomi üzerinde büyük etkiler doğurabilecek önemli bir sürecin başlangıcını ifade etmektedir. Buna karşılık Çin yönetiminin ABD'den tarım ürünü almayı durdurarak ve para birimi Yuan'ın değerini son 11 yılın en düşük seviyesine çekerek yanıt vermesi ise sürecin daha kritik bir hâl almasına sebebiyet vermiştir. Diğer yandan, Trump'ın Çin'de faaliyet gösteren ABD'li şirketlere de "Eve dönün" çağrısı yapması ile devam eden süreç, yapılan misillemeler ile birlikte küresel ticaret yatırımlarını adeta donma noktasına getirmiştir. Muhtelif görüşmelere rağmen hâlen bir sonuca ulaşamayan bu kriz durumu, Başkan Trump'ın Amerikan Dolarının Yuan, Euro ve diğer para birimleri karşısında değerinin azaltılması bakımından FED'e faiz oranlarını düşürmesi için baskı uygulaması ile başlatmaya çalıştığı *kur savaşları*yla süregitmektedir. Bu durum, Çin ile birlikte diğer ekonomik aktörleri ve ulusal ve/veya uluslararası tüm iktisadi faaliyeti etkileyecek bir boyut kazanmaya başlamaktadır.

Her ne kadar Çin, sorunun sakin bir tutumla, istişare ve işbirliği yoluyla çözümünden yana gözüke de ABD'nin Çin'i pek çok alanda reforma zorlayan bu agresif anlayışı esasen diğer ülkeler için de önemli riskler barındırmaktadır. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz üzere, ABD'nin bu savaşa sadece ekonomik açıdan bakmadığı, konuyu küresel güç mücadelesinin önemli bir parçası olarak gördüğü cihetle ticaret savaşlarının kısa vadede sona ermesi beklenmemektedir. Bu durumun küresel ekonomide kırılma noktaları arttırdığı, belirsizlikleri yükselttiği ve özellikle kurlar üzerinde baskı oluşturduğu da ortadadır.

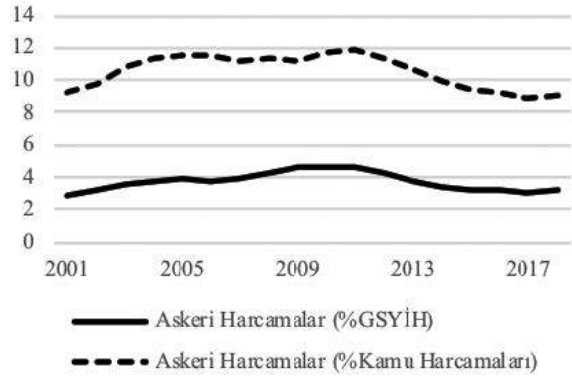
Konunun ekonomiden dış politikaya bakan bu yönleri görmezden gelinse dahi, bütün bu gelişmelerin ABD'nin küresel hegemonyasını yeniden üretmek anlamında önemli bir potansiyel vaat ettiğine de dikkat çekilebilir. Bu çerçevede, son günlerde Hong Kong'da yaşanan protesto gösterilerini ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşlarının bir fazı olarak kabul etmek çok da yanlış olmayacaktır. Zira daha önce de ifade edildiği üzere, *ticaret savaşları* olarak tanımlanan bu hususun, esasen ABD'nin Çin'i çevreleme ve dizginleme politikasının bir uzantısı olduğu açıktır. Bununla birlikte ABD-Kuzey Kore görüşmeleri, muhtemel Kuzey Kore-Güney Kore Barışı, Güney Kore-Japonya ilişkilerindeki kötüleşme ile gerginlik düzeyi hiç düşmeyen Çin-Tayvan münasebetleri gibi hususlar da Asya'da yeniden şekillenen dengelerin yönünü belirleyecek önemli detaylar olarak tüm bu küresel güç mücadelesinin bir safhasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, tarafları açısından son derece yüksek riskler içeren bu gelişmelerin ABD'nin küresel hegemonyasını mı pekiştireceği, yoksa Asyalı müttefiklerini Çin'in yörüngesine mi iteceği hususu ise tam bir muamma olarak ortada durmaktadır.

Küresel Hegemonik Sistemin Risk Haritası

Küresel hegemonik sistemin bu karmaşık denkleminde yaşanması muhtemel değişimlerin olası etkileri, güç mücadelesinin çıktılarında doğrudan etkilenen öncü ya da dolaylı olarak

ABD Başkanı Trump'ın 2018 yılında alüminyum ve çelik başta olmak üzere pek çok kaleme ek vergiler getirmesi ile başlayan ve Çin'in karşılık vermesi ile devam eden "ticaret savaşları", günümüz küresel güç mücadelesinin en somut ve canlı örneği olarak karşımızda durmaktadır.

Grafik 2: ABD'nin Askeri Harcamaları: 2000-2018

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri

etkilenen üçüncü ülkelerin göğüslemesi gereken risk haritasına karşılık gelmektedir. Bu çerçevede en büyük risk, kuşkusuz küresel hegemon ABD'nin statükonun devamı için katlanacağı maliyetlerin ulusal ekonomisi üzerinde ortaya çıkaracağı yüküdür. Grafik 2'den izlenebileceği üzere 2009 yılına değin genişleme trendini sürdüren güvenlik bürokrasisi harcamaları küresel mali kriz sonrasında (mutlak rakam olarak en yüksek düzeyi ifade etse de) oransal bazda azalma eğilimine girmiştir. Bu şekilde bir yandan statükonun nispi maliyetinin azaltılması ve ulusal ekonominin canlandırılması için daha fazla kaynak ayrılması

hedeflenmektedir. Hâlihazırda FED'in ekonomik durgunluğun aşılmasına yönelik olarak faiz indirimlerine gitmesi de bu hususu doğrulamaktadır.

Küresel hegemonyanın karşı karşıya bulunduğu bir diğer önemli risk faktörü, dünya genelinde ya da muhtelif alanlarda oluşması muhtemel sıcak çatışma ortamlarının varlığıdır. Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) *Dünyada Askeri Harcamadaki Eğilimler 2018* başlıklı raporuna göre, 2018'de küresel savunma harcamaları, 2017'ye göre %2,6 artarak 1.8 Trilyon USD olarak gerçekleşmiştir. ABD'nin 2010 yılından itibaren azalma trendine giren savunma harcamalarında da aynı doğrultuda önemli bir yükseliş

ivmesi gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, özellikle doğal kaynakların yoğun olduğu ülke ya da bölgelerde gerçekleşecek sabotaj veya saldırılar neticesinde petrol ve doğalgaz fiyatlarında meydana gelecek yükselmelerle birlikte küresel fiyatlar genel düzeyinde ortaya çıkacak anormal artışlar da önemli bir riski işaret etmektedir. Yakın dönemde Aramco'nun üretim tesislerine yapılan saldırılar bu durumun en aktüel örneğidir.

Arap isyanları süreci sonrasında Ortadoğu coğrafyasının bazı noktalarında süregiden vekâlet savaşları nedeniyle Kuzey'e ve Batı'ya yönelmesi muhtemel büyük sivil göç hareketlerinin Avrupa ekonomileri üzerinde oluşturacağı baskı ve bu baskının Avrupa ile ticari ilişkileri bulunan üçüncü ülkelere yayılması ihtimali de statükoyu tehdit eden önemli bir risk unsurudur. Grafik 3'te görüldüğü gibi Avrupa Birliği ülkelerine yönelen net göçmen girişi istikrarlı bir şekilde artmakta; bağlantılı olarak göçmen stoku da artan bir ivmeyle yükselmektedir.

Keza İsrail'in güvenlik endişeleriyle giriştiği agresif hamleler, İran'ın bölge genelinde izlediği yayılmacı politikalar, bölge içi aktörlerin birbirleriyle olan gergin ilişkileri de dünya enerji rezervlerinin önemli bir kısmına ev sahipliği yapan Ortadoğu coğrafyasında suların durulmasına mani olmakta; bu nedenle emtia fiyatlarının geleceğine dair endişeler giderilememektedir.

Nihayet statükoyu tehdit eden en önemli risk faktörü olarak sürekli genişleyen finansal sektörün ortaya çıkardığı sistemik sorunları zikredebiliriz. Bugün itibarıyla küresel finansal sistemde baskın rolü bulunan Amerikan Dolarının güçlü

bir rezerv para olarak kalma ihtimalinin zayıflaması, türev ürünlerle oldukça büyüyen finansal sektörün kripto para ve benzeri ödeme araçlarıyla genişlemesi sonrasında para politikalarının ve regülasyonların etkisizleşmesi suretiyle finansal istikrarı temin etmenin daha da güçleşmesi gibi gelişmeler, sağlıklı işleyen bir küresel ekonomik düzenin devamlılığına ilişkin soru işaretlerini arttırmaktadır.

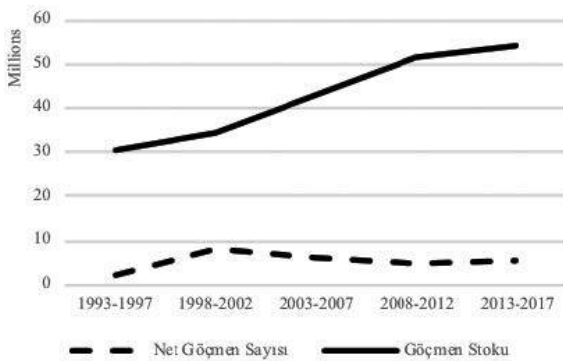
İstikrarsızlığın/Kaosun Politik Ekonomisi

Küreselleşme sürecinde yaşanan ekonomik sarsıntıların şiddetinin sürekli olarak büyüyor olması ve diğer makro risk faktörleri, güvenilirlik ve öngörülebilirliğe önem veren iktisadi aktörlerin zihinlerini bulandırmaktadır. Öyle ki 2008 yılında ABD'de başlayıp etkileri dünya geneline yayılan küresel mali kriz sonrasında, küreselleşme olgusunun ilk evresi sayılabilecek olan 20. yüzyılın başlarında yaşanan Büyük Buhrana atıf yapılarak, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde de benzer bir iktisadi resesyona yaşanabileceği; hatta bu durğunluğun uzaması durumunda ekonomik çöküşün dahi başlayabileceği ihtimali yoğun şekilde tartışılmaktadır.

Grafik 4'ten görülebileceği gibi küresel ekonominin ortalama büyüme oranları, yaklaşık 50 yıllık projeksiyonda %3'e kadar düşmüş bulunmaktadır; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) son tahminlerine göre bu rakamların %3'ün altına doğru gevşemesi dahi söz konusu olabilecektir.

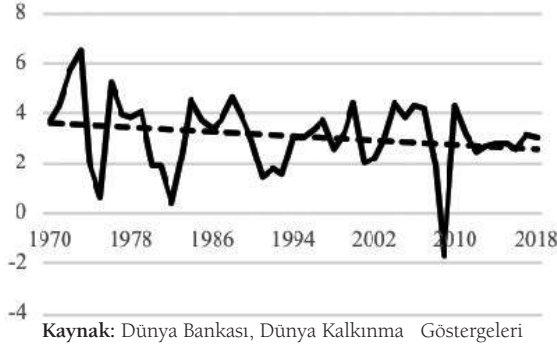
Aynı şekilde, küresel çapta gelişen bütün bu olumsuz tablo neticesinde yatırımcı güvenindeki aşınma ile bağlantılı olarak küresel doğrudan yabancı sermaye yatırımı (DYSY) akımlarında da belirgin bir yavaşlama görülmektedir (Bkz. Grafik 5). DYSY, finansal yatırımlardan (portföy yatırımı)

Grafik 3: Avrupa Birliği'ndeki Göçmen Sayısı: 1993-2017

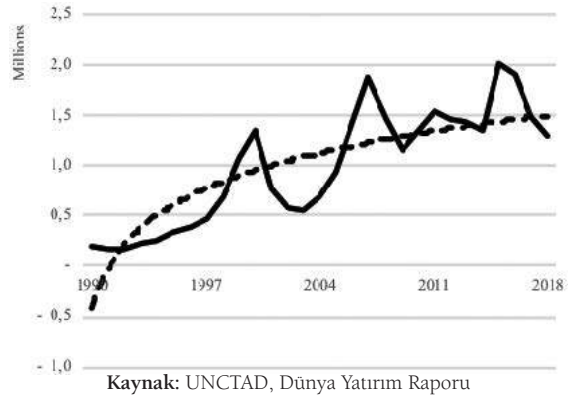

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri

Grafik 4: Küresel Ekonominin Büyüme Oranı: 1970-2018 (%)

Grafik 5: Küresel Yabancı Sermaye Akımları: 1990-2018 (%)

farklı olarak uzun vadeli, reel ve fiziki, ev sahibi ülkeye bilgi ve teknoloji transferine imkan veren yatırımları ifade etmektedir. Bu özellikler dolayısıyla herhangi bir dış ülkede DYSY'na girişecek yatırımcıların bir yandan küresel koşulları diğer yandan da ev sahibi ülkenin genel ekonomik gidişatına ve politik yönelimlerine dikkat kesilmeleri doğaldır.

Bu bağlamda, her ne kadar hâlihazırdaki kaotik yapının ve durgunluk emarelerinin temel gerekçesi olarak liberal ekonomik paradigmaya aykırı ekonomik yaptırımlar, ticaret kısıtlamaları gibi bazı politik tercihler ön plana çıkarılıyorsa da, genel olarak ekonomi dışı risk faktörlerinin işbu politik seçimler üzerinde belirleyici olması ihtimali daha anlamlı ve tutarlı görünmektedir. Buna göre, küresel hegemonya alanının devamlılığını sağlamak isteyen ABD, öncelikle kendi iç ekonomik dengesini tahkim etmeye yönelik hamlelere girişmekte iken; dünya genelinde diğer ülkeler de faiz indirimleri yoluyla ekonomik faaliyetin canlanmasına katkı sağlamayı, yerel para birimleri ya da alternatif ödeme araçları ile ticaret yaparak kur riskini minimize etmeyi ve temel makroekonomik göstergelerini makul bir dengede tutarak küresel finansal sistemdeki dalgalanmalardan maksimum seviyede korunmayı hedeflemektedirler.

ABD'nin mevcut dışlayıcı politikalarında ısrar etmesi durumunda, yakın gelecekte olmasa da orta ve uzun vadede küresel kaosun süreklilik içeren bir hâle bürüneceğini öngörmek zor değildir.

Modern dünya sisteminin doğduğu zamanlardan günümüze değin dönüşen uluslararası siyasal ve ekonomik sistem, küreselleşme realitesinin çıktıkları ile birlikte istikrarsızlığın kural, istikrarın istisna hâlini aldığı bir “sürekli düzensizlik” hâline dönüşmüştür. Bu olgu içerisinde, devletlerin siyasal sınırlarından bağımsız olarak, her bir makroekonomik değişikliğin, yayılma ve bulaşma etkisi sebebiyle üçüncü ülkeler özelinde

ciddi olumsuzluklara neden olduğu bilinmektedir. Bu sebepten ötürü, globalleşme süreci ile birlikte dış ilişkiler bakımından liberalleşme eğilimleri gösteren ulus devletlerin, milenyumun jeo-politik, jeo-ekonomik ve jeo-stratejik riskleri karşısında klasik reflekslerine dönüp korumacı politikalara yönelerek ekonomik güvenlik mimarilerini güçlendirme gayretine giriştikleri gözlemlenmektedir.

ABD'nin mevcut dışlayıcı politikalarında ısrar etmesi durumunda, yakın gelecekte olmasa da orta ve uzun vadede küresel kaosun süreklilik içeren bir hâle bürüneceğini öngörmek zor değildir. Bu durumda küresel sistemin ülkeleri birbirine bağımlı kılan yapısında gevşemeler görülecek, egemen devlet sınırları daha belirgin hâle gelecektir. Nihayetinde, bu istikrarsızlığın tüm ülkelerin sosyo-ekonomik sıhhatini tehdit eden kuralsız bir “ekonomik soğuk savaş” hâlini alması muhtemeldir.